

KRIMINALISTIČKA MOTRIŠTA NA NOVE POJAVNE OBLIKE KRIMINALA ZLOUPORABOM OPOJNIH DROGA

UVOD

Nedvojbeno je da je organizirani kriminal pronašao dva osnovna razloga poradi kojih sve više svoju aktivnost usmjerava na krijumčarenje i preprodaju ilegalnih droga, a to su velika i brza zarada novca, uz snošljivu razinu rizičnosti.

Namjerno je spomenut novac kao sredstvo plaćanja jer se, osim u iznimnim slučajevima, droga u uličnoj preprodaji prodaje isključivo za novac.

Iako nema točnih podataka o financijskoj dobiti ostvarenoj krijumčarenjem i preprodajom droga, ona je očigledno ogromna, jer se množi ulaganjem u legalne gospodarske i financijske tokove. UNDCP procjenjuje da se radi o 500 milijardi američkih dolara godišnje (oko 8% ukupne svjetske trgovine), što premašuje ukupan bruto nacionalni proizvod većine zemalja. Dio tog kapitala potječe od protuzakonite proizvodnje i ilegalne preprodaje droga u cijelome svijetu, a jedan dio se odnosi na njegove plodove jer su kriminalne organizacije dio dobiti uspjele uložiti u legalno gospodarstvo. Primjera radi, ukupna vrijednost kompanije "Microsoft" procijenjena je na oko 407 milijardi američkih dolara, a ta kompanija je prema "Business Week-ovoj" anketi trenutno najvrijednija kompanija na svijetu.

Prosuduje se da se godišnje oko 218 milijuna osoba, barem jednom u posljednjih 12 mjeseci koristilo nekom vrstom zabranjenih droga, a kad bi se tom broju osoba pridodali konzumenti sedativa i barbiturata (depresanata) ta grupacija žrtava narko mafije bi bila znatno veća.

PRANJE NOVCA-POČETNI KORAK

Međunarodna preprodaja narkotika i psihotropnih tvari donijela je ogromne količine kapitala začetnicima i organizatorima te protuzakonite djelatnosti. Karteli droge i preprodavačke grupe organizirani su tako da efikasno posluju u nacionalnim gospodarstvima i na međunarodnoj razini.

Dobit od tih protuzakonitih aktivnosti se ili integrira u domaću ekonomiju ili se koristi kroz razne kriminalne i korumpirane kanale za daljnje razvijanje tih istih aktivnosti. Zbog toga su Ujedinjeni narodi 1988.g. donijeli Konvenciju protiv protuzakonite trgovine narkoticima i psihotropnim tvarima, a države potpisnice su odlučile da uvedu mjere za otkrivanje i kažnjavanje aktivnosti pranja novca, čime se preprodavače droga napada na mjestu na kojem su najranjiviji. Zbog velikog utjecaja što ga djelotvorno sprovođenje tih mjera može imati na sprečavanje preprodaje droga i postizanje ciljeva međunarodnih sporazuma o kontroli droga, potrebno je na globalnoj razini:

1. Nijedna vlada ni društvo ne bi smjelo s moralnog, etičkog ili pravnog stanovišta prihvatiti da se stvara dobit pomoću kriminalnih radnji kao što je preprodavanje droga i srodnih aktivnosti. Sve vlade, ne samo one koje u tom smislu obvezuje Konvencija iz 1988.godine, moraju imati i primjenjivati zakone koji im omogućavaju da zaplijene sav prihod od preprodaje droge i da kazne ne samo osobe koje se bave preprodajom već i one osobe

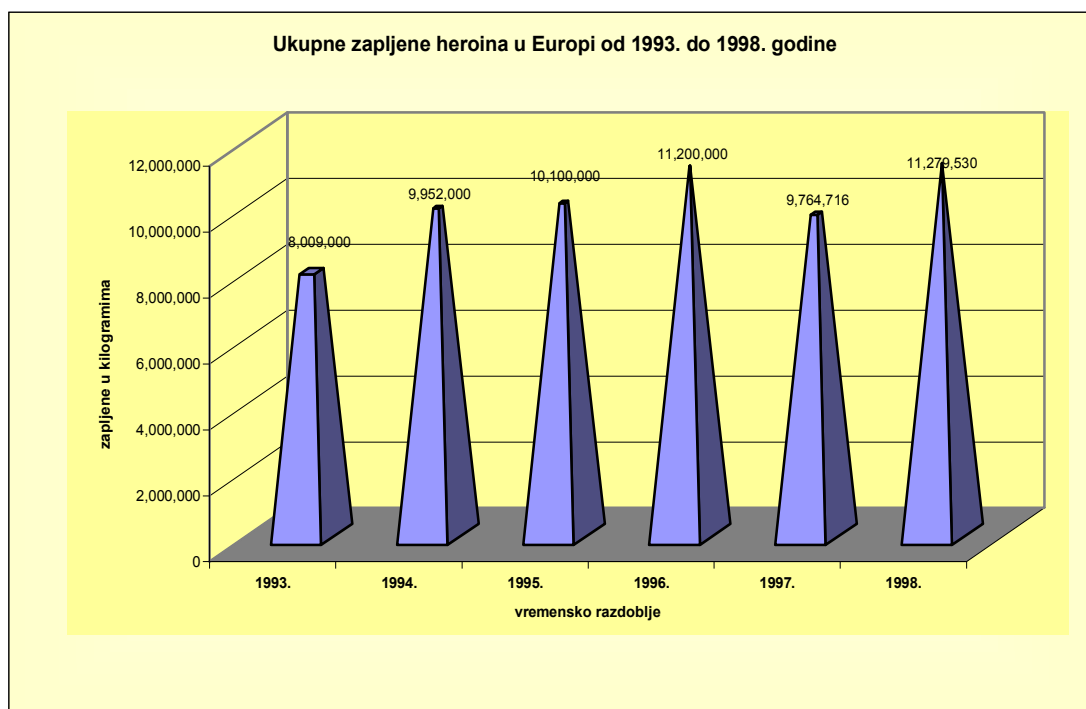
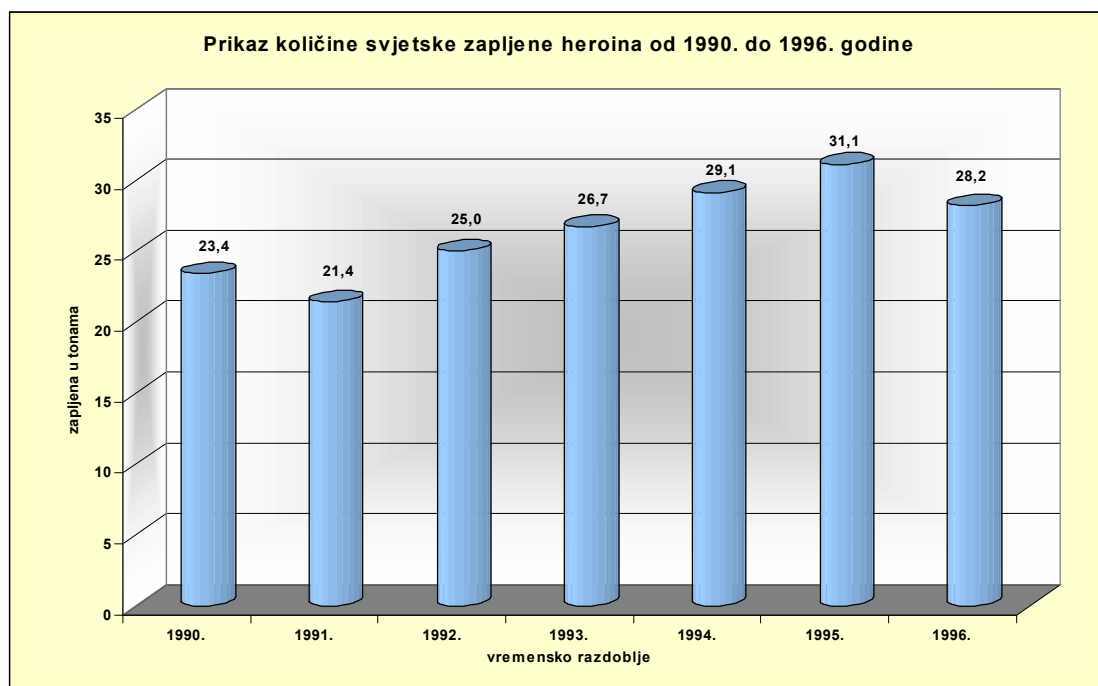
koje su, na ovaj ili onaj način, uključene u stvaranje i puštanje u opticaj dobiti od takvih aktivnosti.

2. Sprečavanje pranja novca izazov je za sve zemlje, razvijene i nerazvijene, ali naročito za slabe ili ranjive ekonomije, koje lako mogu potpasti pod ekonomski i politički pritisak, pa čak i kontrolu, kriminalnih grupa ako njihov kapital ima slobodan pristup takvim ekonomijama. Takav kapital može znatno povećati korupciju vlasti i samog gospodarstva.
3. Jake grupe preprodavača i njihovi financijeri mogu značajno utjecati na političare, sudstvo, medije i druge društvene sektore te zemlji nametnuti svoje vlastite zakone, uključujući i "kupovanje javnog mnijenja". Stalno širenje ne-medicinskog korištenja droga u interesu je takvih finansijski snažnih preprodavačkih grupa jer što je veća društvena prihvatljivost ne-medicinske upotrebe droga to je veća i njihova zloupotreba a time i njihovi profiti.

Pranje novca, u najidealnijem obliku za kriminalne organizacije, znači tajno ubacivanje novca kriminalnog podrijetla u legitimne kanale respektabilnih poduzeća kako bi tako stečen novac izgledao normalan i legalan.

Motivacija preprodavača je uglavnom maksimalna dobit. Trgovina drogom donosi dobit koja se koristi za razvoj preprodavanja, čime se stvara zatvoren krug. Otkrivanje novca zarađenog preprodajom droge ili drugim vrstama organiziranog kriminala omogućava da se taj krug razbije jer se onima koji upravljaju operacijama preprodaje i njihovim organizacijama oduzima ono što ih pokreće - novac. Do sada je pljenidba droge, pa čak i u velikim količinama, nanijela tek ograničenu štetu preprodavačima droge, jer su te gubitke ubrzo nadoknadili još većim pošiljkama. Prilog toj tvrdnji su i slijedeći grafikoni koji pokazuju količinu zaplijenjenog heroina od 1990. godine do 1996. godine u svijetu (izvor UNDCP), te količinu zaplijenjenog heroina u Europi od 1993.godine do 1998.godine,(izvor Interpol) a što prema

prosudbama nije nanijelo konačni udarac narko kriminalu.

Nasuprot tome, oduzimanje imovine i novca kriminalaca podriva njihovu sposobnost da organiziraju i održavaju svoje operacije kao i mogućnost da potkupljuju - drugim riječima, razara samu osnovu njihove moći. To je često jedini način da se uništi kriminalne organizacije i operacije koje one razvijaju.

Budući je većina kriminalnih organizacija podijeljena na "odjele", obično je moguće uspostaviti vezu između zaplijenjene pošiljke droge i stvarnih organizatora operacije. Novac je često jedini trag koji vodi ravno do organizatora.

Međunarodna reakcija na problem pranja novca prijeko je potrebna jer su količine novca koje se kreću u tim operacijama ogromne i mogu poremetiti ili destabilizirati financijska tržišta i tako ugroziti ekonomske, političke i društvene osnove gospodarski slabih država, naročito onih koje tek razvijaju tržišno gospodarstvo, i u krajnjoj liniji ugroziti demokraciju. Kad se novac zarađen trgovinom droge infiltrira u normalne gospodarske tokove korupcija u društvu raste. Ako se velike svote tako zarađenog novca koriste za investicije u određeni industrijski ili komercijalni sektor, drugi dijelovi tog sektora neće moći izdržati konkurenciju i nestati će ili će, da bi preživjeli, morati preći na sličnu kriminalnu praksu. Ta će se "zaraza" postepeno proširiti na cjelokupno gospodarstvo, a politički i društveni život zemlje će snositi slične posljedice.

Republika Hrvatska u cilju što učinkovitije borbe protiv pranja novca ima Zakon o sprječavanju pranja novca od 1997. godine.

PRIKRIVANJE PROTUZAKONITO DOBIVENOG NOVCA (čl.279 KZ RH) KOD PREPRODAJE DROGA

Tijekom 1998.godine i 1999. godine u Republici Hrvatskoj u dva slučaja ukupno je zaplijenjeno 6,2 kg. heroina. Kriminalističkom obradom utvrđeno je da je rečena droga krijumčarena od više osoba hrvatskih državljana, a da je organizator krijumčarenja i preprodaje jedan bračni par. Prosuđuje se da je

vrijednost oduzetog heroina na ilegalnom narko tržištu kod nas oko 3 000 000 kna. (tri miliona kuna).

Tijekom pretrage stana i drugih prostorija te iznajmljenog sefa koji se nalazio u Zavodu za platni promet, a koji je iznajmila supruga prvoosumnjičenog u slučaju rečene zapljene 6,2 kg. heroina, pronađeno je sveukupno: 600 000 DEM, 1 000 000 ITL, 25 000 USD, 3000 ATS, te 7000 kuna. Službenici Ministarstva unutarnjih poslova privremeno su oduzeli narečeni novac, te uz ostale, podnijeli i kaznenu prijavu u svezi s člankom 279. KZ RH, Prikrivanje protuzakonito dobivenog novca.

Daljnijm provođenjem kriminalističke obrade utvrđeno je da je prvoosumnjičeni na ime druge osobe kupio nekretninu u vrijednosti oko 450 000 DEM, dok je supruga prvoosumnjičenog za iznos od 70 000 DEM i oko 21 000 kuna također izvršila kupovinu nekretnine. Istovremeno ista je na dva računa u dvije poslovne banke položila devizna sredstva u ukupnom iznosu od 47 000 DEM. Supružnici su uložili i oko 511 000 kuna u svoje poduzeće.

Osnovano se sumnja da sav pomenuti novac potječe od preprodaje droga.

Iz rečenog je razvidno da je dio novca (osim onog koji se nalazio u iznajmljenom sefu ZAP-a) već usmjeren u legalne tokove, upisom u vlasništvo nad nekretninama bilo na osobno ime ili na drugu osobu, odnosno polaganjem na račune poslovnih banaka ili na račun vlastitog poduzeća.

Temeljem toga što je izvršena zapljena veće količine droge, provedena je daljnja kriminalistička obrada tijekom koje se je uspjelo ući u "trag" protuzakonito dobivenom novcu, no nameće se pitanje, dali bi da nije bilo opisane zapljene droge bila izražena sumnja u "protuzakonito dobiven novac"?

Slijedeći grafički prikaz pokazuje jedan od primjera prikrivanja protuzakonito dobivenog novca, od čega su neki "modus operandi" korišteni u ovdje opisanom slučaju. Iz ovog grafičkog prikaza jasno je vidljivo kretanje "priljavog novca" te njegovo usmjeravanje u legalne financijske tokove. Kao mogući nedostatak ovog prikaza smatram što u njemu nije vidljiv vremenski tijek kretanja novca, odnosno u kojem razdoblju su izvršene transakcije kako ukupno, tako i svaka zasebno.

**JEDNA OD MOGUĆNOSTI PRIKRIVANJA PROTUZAKONITO
DOBIVENOG NOVCA**

Ako za osnovu iz koje je izveden ovaj grafički prikaz uzmemo ranije opisani slučaj, onda prikaz moramo poradi što jasnije raščlambe, podijeliti na dva dijela i to:

1. NEOVLAŠTENI PROMET OPOJNIM DROGAMA
KUMULIRANJE NOVČANIH SREDSTAVA KOD "DILERA" STEČENIH
KRIJUMČARENJEM I PREPRODAJOM DROGA

2. POLAGANJE I OROČAVANJE NOVČANIH SREDSTAVA U DOMAĆIM I
STRANIM BANKAMA

- KUPOVINA POKRETNINA

- KUPOVINA NEKRETNINA

- ULAGANJE NOVČANIH SREDSTAVA NA ŽIRO-RAČUN VLASTITOG
TRGOVAČKOG DRUŠTVA

Ovakva podjela jasno ukazuje na dvije razine na putu ostvarenja cilja-
stjecanje novca, a onda kupovina takvim novcem nekretnina i pokretnina,
odnosno pokušaj usmjeravanja takvog novca u legalne tokove novca i
vrijednosnih papira.

Pokušamo li ukazati na zakonsku regulativu koja uređuje ovakvu vrstu
kriminalne aktivnosti, a time i tijela koja su zadužena za provođenje iste,
dolazimo do slijedećeg:

1. Za neovlašteno stavljanje u promet opojnih droga i kumuliranje novčanih
sredstava stečenih tim kriminalnim radnjama, postoji jasna zakonska
regulativa opisana u Zakonu o kaznenom postupku i Kaznenom zakonu
Republike Hrvatske, te Carinskom Zakonu. Za provođenje tih zakona, u
konkretnom slučaju, prvenstveno su odgovorni službenici Ministarstva
unutarnjih poslova, ali i službenici Carinske uprave jer je rečena droga
prokrijumčarena preko granične crte u zemlju.
2. Kontrola transakcija na drugoj razini gornje podjele regulirana je
djelomično također Zakonom o kaznenom postupku (u članku 181. u katalogu

kaznenih djela za koje se mogu primijeniti mjere iz članka 180. istog zakona nalazi se i kazneno djelo Prikrivanje protuzakonito dobivenog novca), ali i Zakonom o sprječavanju pranja novca i Pravilnikom o načinu i rokovima obavješćivanja ureda za sprječavanje pranja novca te načinu vođenja popisa prikupljenih podataka. Za provođenje jednog dijela tih zakona odgovorni su prvenstveno Financijska policija i Ured za sprječavanje pranja novca, ali i “pravne osobe i odgovorne osobe u njima te fizičke osobe”, odnosno Obveznici provedbe mjera iz članka 2. Zakona o sprječavanju pranja novca.

Iz opisanog primjera izdvojimo jedan od načina usmjeravanja novca u legalne tokove. Kao što je već navedeno supruga prvoosumnjičenog dva je puta oročila devizna sredstva, za koja se osnovano sumnja da potiču od preprodaje droge, u dvije poslovne banke. U jednom slučaju položila je 25 700 DEM, a u drugom 21 990 DEM. Sukladno članku 4. Zakona o sprječavanju pranja novca stavak 6. propisano je da se transakcijom za koju se mora izvršiti identifikacija stranke ne smatra raspolaganje građana po njihovim štednim knjižicama. O ovakvim prometima neće se dostavljati podaci Uredu za sprječavanje pranja novca iako premašuju iznose od 105 000 kuna, **osim u slučajevima sumnje na pranje novca iz stavka 5. Zakona o sprječavanju pranja novca.**

Postavlja se pitanje kako uočiti sumnjivu transakciju ako se ne radi o gotovinskoj transakciji većoj od 105 000 kuna, na koje parametre u tom slučaju treba obratiti pozornost. Neke od indicija koje ukazuju da se možda radi o pranju novca iako iznos nije veći od rečenog su slijedeće: fizička osoba koja obavlja transakciju poznata je kao osoba sklona činjenju kaznenih djela, osoba je kazneno kažnjavana, uplate u korist računa “off shore” poduzeća, ista osoba u kratkom vremenu polaže veće iznose gotovine itd. Iz navedenog je vidljivo da je potrebna neprekinuta suradnja svih čindbenika zaduženih za otkrivanje ovakvih kriminalnih radnji što je u opisanom slučaju izostalo. U prilog tome ide i činjenica da je bračni par uložio u svoje poduzeće oko 511 000 kuna, a za koji novac se osnovano sumnja da potječe od preprodaje droga.

Temeljem svega rečenog razvidno je da u konkretnom slučaju sustavi zaštite nisu uspjeli spriječiti dolazak novca za koji se osnovano sumnja da je stečen preprodajom droga, i njegovo “pranje” kroz legalne transakcije i time stjecanje vlasništva nad nekretninama, pokretnina, bankovnim računima i dr.

Zabrinjavajuća je i činjenica što se u ovom primjeru radi o najjednostavnijim oblicima prikrivanja protuzakonito dobivenog novca.

Bez namjere sugeriranja generalnog rješenja, smatram da dosljedna primjena članka 279. Kaznenog zakona Republike Hrvatske, Prikrivanje protuzakonito dobivenog novca, u slučajevima kada tijela zadužena za suzbijanje i prevenciju ove vrste kriminaliteta ne uspiju u začetku suzbiti ili prevenirati ovakav kriminalitet, već postoji osnovana sumnja kad je dio novca već uspio ući u legalne tokove, može doprinijeti smanjenju broja pokušaja prikrivanja protuzakonito dobivenog novca.

Posebice bih naglasio stavak 6. članka 279. KZ-a koji glasi: “Novac i predmeti iz stavka 1.,2.,i 4., ovoga članka oduzet će se, a prava utvrditi ništavnim”.

ZAKLJUČAK

Nedvojbeno je da je organizirani kriminal pronašao dva osnovna razloga poradi kojih sve više svoju aktivnost usmjerava na krijumčarenje i preprodaju ilegalnih droga, a to su velika i brza zarada novca, uz snošljivu razinu rizičnosti.

Otkrivanje novca zarađenog na krijumčarenju i preprodaji droge ili drugim vrstama organiziranog kriminala omogućava da se taj krug razbije jer se onima koji upravljaju operacijama preprodaje i njihovim organizacijama oduzima ono što ih pokreće - novac. Do sada je pljenidba droge, pa čak i u velikim količinama, nanijela tek ograničenu štetu preprodavačima droge, jer su te gubitke ubrzo nadoknadili još većim pošiljkama.

Nasuprot tome, oduzimanje imovine i novca kriminalaca podriva njihovu sposobnost da organiziraju i održavaju svoje operacije kao i mogućnost da potkupljuju - drugim riječima, razara samu osnovu njihove moći. To je često jedini način da se uništi kriminalne organizacije i operacije koje one razvijaju.

Oduzimanje protuzakonito dobivenog novca i imovine svugdje pa tako i u Republici Hrvatskoj uvelike onesposobljuje organizirane kriminalne organizacije i skupine u njihovom daljnjem činjenju kaznenih djela, ali ima i značajnu preventivnu ulogu u suzbijanju najorganiziranijih oblika kriminaliteta.

LITERATURA

1. Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske; Narodne novine br. 110/97.
2. D. Krapac: Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskog kaznenog postupovnog prava, Targa, Zagreb, 1998. god.
3. Kazneni zakon Republike Hrvatske, Narodne novine br. 110/97.
4. Ž. Horvatić: Novo hrvatsko kazneno pravo, Organizator, Zagreb, 1997. god.
5. B. Pavišić, mr. sc. P. Veić: Komentar Kaznenog zakona, MUP RH, Zagreb, 1998.
6. Izvješća i statistički podaci Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske
7. Ž. Sačić: Osvrt na održanu 20. Posebnu sjednicu Opće skupštine UN, posvećenu borbi protiv droge, MUP RH, Zagreb, 1998. god.
8. B. Masnjak, Ž. Kaselj: Sprječavanje pranja novca, MUP RH, Zagreb, 1998. god.
9. Izvješća i statistički podaci Interpola

10. UNDCP brošura "A drug free World-We can do it", izvješće "Ključna statistika: nedozvoljena proizvodnja droge, trgovina i konzumiranje", Beč, 1998. godine